

Analýza

návratů matek na trh práce

Spolufinancováno
Evropskou unií

ODB. POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI
ODD. ANALÝZ TRHU PRÁCE

KVĚTEN 2025

MANAŽERSKÉ SHRNUÍ

Čtvrtina matek v Česku padá do 12 měsíců od návratu na trh práce z rodičovské dovolené do nezaměstnanosti – a to i přesto, že celková míra nezaměstnanosti patří k nejnižším v EU. Problémem České republiky tedy není jen nižší rychlost návratu matek z rodičovské dovolené na trh práce, ale i jeho úspěšnost. I když rodiče překonají překážky spojené s návratem na trh práce, jako je třeba nedostatek míst ve školkách, často narazí na další problém – místo zaměstnání je čeká nezaměstnanost.

25 % NEZAMĚŠTNANÝCH MATEK

2,6 % NEZAMĚŠTNANÝCH V POPULACI

Míra nezaměstnanosti ve výši 25 % výrazně převyšuje úroveň, s jakou se potýkají jiné zranitelné skupiny, jako jsou osoby starší 55 let, mladí lidé nebo osoby se základním vzděláním. Vysoká je i ve srovnání s mírou nezaměstnanosti žen v ostatních fázích jejich pracovního života.

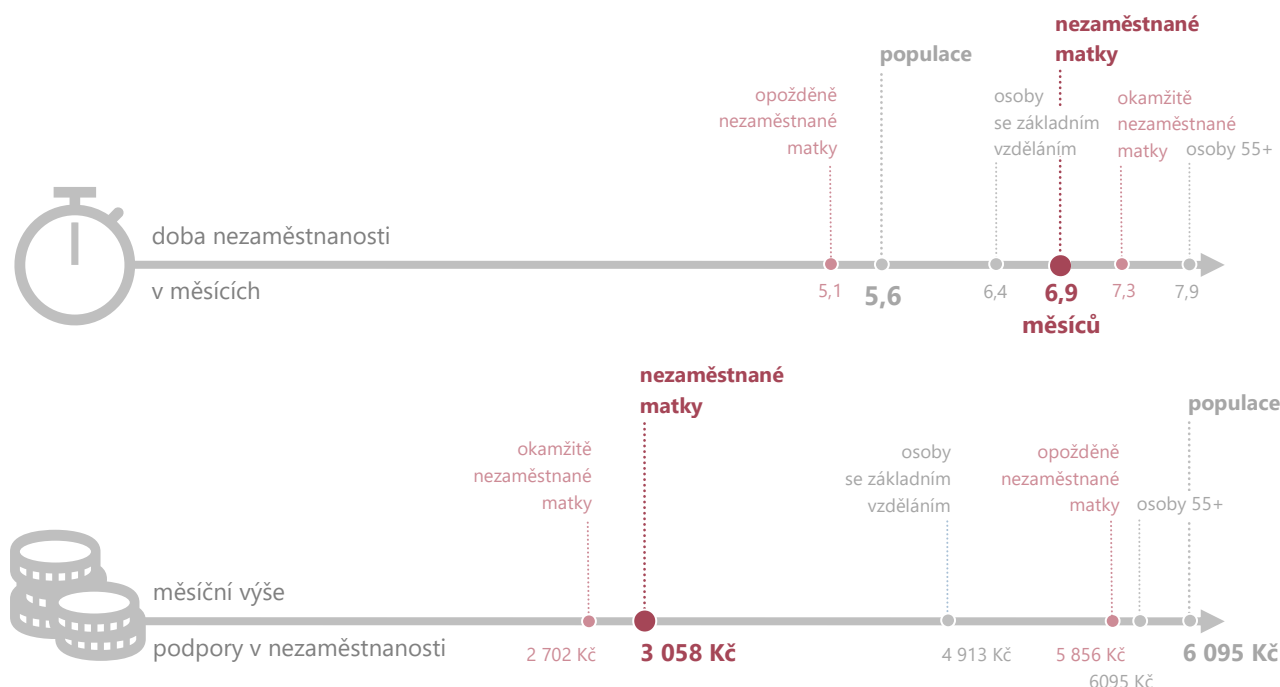
21 % MATEK VSTUPUJE NA TRH PRÁCE JAKO ROVNOU NEZAMĚŠTNANÉ

Každá pátá matka pak se vracela na pracovní trh okamžitě přes Úřad práce, kde setrvala velmi dlouho (v průměru 7,3 měsíce oproti běžným 5,6) a na podporu v nezaměstnanosti dostala ani ne polovinu obvyklé dávky.

Pro Úřad práce musí být rodiče při návratu na trh práce vysokou prioritou pro zvýšenou péči. Nezaměstnanost hned při návratu se týká 13 % těch, kteří měli před rodičovskou prací – srovnatelnou nezaměstnanost mají například ostře sledované osoby se základním vzděláním. Ještě větší pozornost si zaslouží rodiče vracející se po více dětech, kde míra nezaměstnanosti stoupá až na 30 %. A zcela alarmující je situace těch, kteří na rodičovskou odcházeli z evidence Úřadu práce – téměř dvě třetiny z nich se tam po rodičovské znovu vracejí.

DALŠÍ **4 %** NASTOUPÍ DO PRÁCE, ZE KTERÉ DO ROKA PADAJÍ DO NEZAMĚŠTNANOSTI

Ani nástup do zaměstnání ještě neznamená stabilní návrat na trh práce – **další 4 % matek, které se vrátily na trh práce, totiž stejně skončí do roka v evidenci Úřadu práce.** Nestabilita zaměstnání je výraznější u těch zaměstnavatelů, kteří mohou mít menší kapacity umožnit rodičům sladit pracovní a rodinný život – menší firmy, častěji podnikající v zemědělství a ve větší míře v soukromé sféře oproti veřejné.

Tato analýza se zaměřuje na to, jak úspěšně probíhá návrat matek po rodičovské dovolené na trh práce, a to z pohledu rizika pádu do nezaměstnanosti. Navazující připravovaná analýza se pak bude věnovat matkám, které se po rodičovské do práce vrátily, a zaměří se na změny zaměstnavatele, změny pracovního úvazku a dopady návratu na výši mzdy. Obě analýzy staví na propojených datech státní správy o historii zaměstnání, evidencích na Úřadu práce a pobírání rodičovského příspěvku.

OBSAH

Manažerské shrnutí.....	2
Proč číst tuto analýzu?	4
Jak číst tuto analýzu?	5
1. Každá čtvrtá matka při návratu na trh práce padá do nezaměstnanosti.....	6
2. Okamžitá nezaměstnanost se týká jedné z pěti matek.....	9
3. Opožděná nezaměstnanost (nestabilita zaměstnání).....	15
Závěr	17
Příloha: Metodologie	18
Příloha: Rozšířené grafy	19

PROČ ČÍST TUTO ANALÝZU?

Česká ekonomika těží z dlouhodobě velmi vysoké míry zaměstnanosti. Mezi zeměmi OECD dosahuje Česká republika 5. nejvyšší hodnoty – pracuje zde 82 % osob ve věku 20 až 64 let. U některých skupin, například u mužů ve věku 25 až 54 let, je míra zaměstnanosti dokonce nejvyšší ve vyspělém světě (94 %). Z této vysoké zaměstnanosti profitují nejen samotní pracující a jejich domácnosti, ale také zaměstnavatelé, stát i celá ekonomika.

Přestože má Česká republika celkově velmi vysokou míru zaměstnanosti, existují skupiny obyvatel, jejichž zapojení na trh práce zaostává. Jednou z nich jsou matky s dětmi do 6 let. Těch je v Česku přibližně 600 tisíc a jejich míra zaměstnanosti činí pouze 42 % – tedy téměř o polovinu méně než celkový průměr.

**Pouze 42 % žen
s dětmi do 6 let
je zaměstnaných**

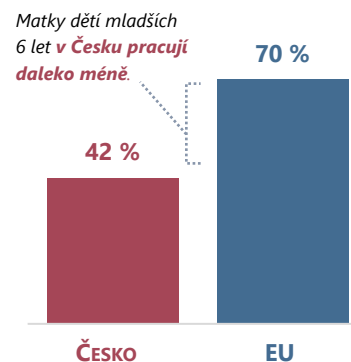
**93 % žen
s dětmi do 4 let
chce pracovat**

Nízká míra zaměstnanosti matek má výrazně negativní dopady jak na jejich ekonomickou situaci, tak na celou ekonomiku. Přerušování kariéry kvůli péči o malé děti se u žen výrazně promítá do budoucích mezd a přispívá k jednomu z nejvyšších **gender pay gapů** v Evropě – v Česku činí 18 %. Domácnosti s dětmi jsou navíc častěji **ohrožené chudobou** – týká se to každé osmé. Tyto ženy ale zároveň chybějí na trhu práce, kde jejich nepřítomnost prohlubuje **nedostatek pracovníků**. V roce 2023 označil každý sedmý zaměstnavatel v průzkumu MPSV¹ nedostatek zaměstnanců za jednu z hlavních překážek podnikání. Stát tak přichází o daně a odvody, které by tyto ženy v zaměstnání odvedly – podle aktuálních odhadů² jde o více než **10 miliard korun ročně**.

Nižší zaměstnanost českých matek s malými dětmi není dána jejich volbou. Dokládá to například šetření z projektu MUMDOO³, podle kterého by **93 % matek s dítětem do 4 let chtělo pracovat**, ale podaří se to jen polovině z nich. Z mezinárodního pohledu je situace v Česku mimořádně neuspokojivá – zaměstnanost žen s dětmi do 6 let je v Evropě v průměru o 66 % vyšší. A to i přesto, že celková zaměstnanost žen je v Evropě obecně nižší než v Česku.

Tato analýza se zaměřuje na návraty matek po rodičovské dovolené na trh práce. Na rozdíl od většiny dosavadních studií však nezkoumá rychlost návratu, ale jeho úspěšnost. Odpovídá na otázku, jak se matkám skutečně daří zapojit zpět do pracovního života – tedy jak často končí v evidenci Úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. Rozlišuje přitom, kolik z nich spadne do nezaměstnanosti ihned po návratu z rodičovské dovolené a kolik do 12 měsíců po tomto návratu. Analýza zároveň ukazuje, kdo tyto ženy jsou.

**Graf 1: Míra zaměstnanost žen s jedním dítětem
pod 6 let v Česku a EU**

Zdroj: Eurostat

Jak se matkám po rodičovské daří vrátit na trh práce a vyhnout se nezaměstnanosti?

Navazující, aktuálně připravovaná studie se pak zaměří na ty, kterým se sice podaří nezaměstnanosti vyhnout, ale i tak mohou po návratu do práce čelit znevýhodnění – například nutnosti změnit zaměstnavatele nebo poklesu nominální nebo reálné mzdy. Společně obě analýzy nabídnou ucelený pohled na to, jak efektivně české politiky – od dávek až po opatření na trhu práce – podporují návrat matek do zaměstnání a pomáhají zvyšovat jejich stále nízkou míru zaměstnanosti.

¹ MPSV (2023). *Analýza volných pracovních míst a zaměstnávání cizinců*. Odd. analýz trhu práce, Odbor politiky zaměstnanosti, MPSV.

² Kalíšková, K. (2025). *Odstranění překážek v práci může přinést 10 miliard do veřejných rozpočtů ročně*. IDEA při CERGE-EI.

³ MUMDOO (2023). *MUMDOO report 2024*.

JAK ČÍST TUTO ANALÝZU?

V této analýze zkoumáme návrat matek na trh práce po rodičovské dovolené.

- **Analyzujeme pracovní historie 113 tisíc žen, kterým se narodilo dítě v roce 2018.** Tyto ženy se musely vrátit na trh práce (nebo do neaktivity) nejdéle na konci roku 2022 (déle nemohou čerpat rodičovský příspěvek). Proto u těchto matek sledujeme jejich pracovní dráhy do konce roku 2023. Z nich **vidíme, zda okamžitě při návratu na trh práce nebo do 12 měsíců po něm spadly do nezaměstnanosti.** Zároveň sledujeme situaci těchto matek na trhu práce před porodem, tedy v roce 2017, abychom znali jejich situaci před odchodem na rodičovskou dovolenou.
- Ke sledování pracovní kariéry matek **využíváme panel zaměstnanosti**, který jsme sestavili **z evidenčních listů důchodového pojištění, evidence uchazečů o zaměstnání, evidence čerpání rodičovského příspěvku a výběrového šetření ISPV⁴.** Propojujeme tak data sbíraná ČSSZ, Úřadem práce a soukromou společností pro MPSV.
- Z evidence rodičovských příspěvků identifikujeme ženy, kterým se v roce 2018 narodilo dítě. Z evidenčních listů důchodového pojištění zjišťujeme, zda a kdy byly tyto ženy zaměstnané před porodem i po něm. Údaje o detailech zaměstnání získáváme také z ISPV. Z evidence uchazečů o zaměstnání pak známe veškeré informace o nezaměstnanosti těchto žen, opět před porodem i po něm.

Návrat na trh práce definujeme jako okamžik, od kterého matka 12 měsíců po sobě byla buď zaměstnaná, nebo nezaměstnaná. Toto období může být kratší než 12 měsíců v případě, že je ukončeno odchodem na rodičovskou dovolenou s dalším dítětem. Toto nastavení nám umožňuje vyhodnocovat trvalé návraty žen na trh práce, nikoliv například pouze dočasné periody zaměstnanosti během rodičovské dovolené.

Soustředíme se přitom na to, zda matky během 12 měsíců po návratu na trh práce nespady do nezaměstnanosti. Rozlišujeme tyto základní situace:

- **Okamžitá nezaměstnanost** znamená, že jako začátek setrvalé ekonomické aktivity byla evidence uchazečů o zaměstnání.
- **Opožděná nezaměstnanost** označuje situaci, kdy se sice matka vrátila do zaměstnání, ale do roka od návratu do zaměstnání matka spadla do nezaměstnanosti.

V analýze používáme jistá zjednodušení. Například v analýze mluvíme o matkách, ale ty kvůli nedostatku dat ztotožňujeme s osobami pobírajícími rodičovský příspěvek. Věnujeme se pouze primárně pečujícím matkám, které se v čerpání příspěvku nestřídaly s partnerem atd. Více detailů k našim předpokladům, datům a metodologii můžete nalézt v příloze.

⁴ Informační systém o průměrném výdělku.

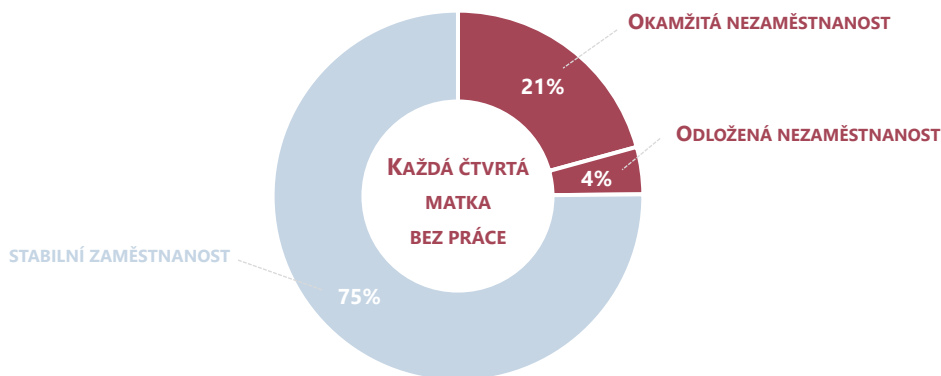
1. KAŽDÁ ČTVRTÁ MATKA PŘI NÁVRATU NA TRH PRÁCE PADÁ DO NEZAMĚSTNANOSTI

V zemi s jednou z nejnižších nezaměstnaností v EU 25 % matek spadne do nezaměstnanosti buď okamžitě po návratu na trh práce nebo do roka od něj. Při tak vysokých hodnotách lze hovořit o systémovém selhání, které návraty do práce komplikuje. Takto vysoká nezaměstnanost, ať už ve srovnání s ostatními ženami v Česku, se ženami v obdobné situaci v EU, nebo s jinými zranitelnými skupinami, naznačuje, že návraty matek do zaměstnání narážejí na specifické překážky. Jak už bylo uvedeno, ženy s malými dětmi pracovat chtějí, ale každá čtvrtá po návratu na trh práce skončí v nezaměstnanosti.

Náklady této nezaměstnanosti jsou přitom velmi vysoké. Pouze pro představu, pokud by tyto ženy během nezaměstnanosti po návratu z rodičovské dovolené vydělávaly jen minimální mzdu, pak by jejich hrubé příjmy vzrostly o 1,9 mld. Kč. Pokud by vydělávaly průměrnou mzdu, pak by vydělaly dohromady 5,5 mld. Kč. Ty ale nevydělají, naopak, stát na jejich podporu v nezaměstnanosti vydá 400 mil. Kč, další výdaje jsou pak spojeny například s odvody za tyto ženy na zdravotní pojištění či jinými sociálními dávkami.

Z těchto 25 % nezaměstnaných matek spadne 21 p. b. do nezaměstnanosti okamžitě – jejich návrat na trh práce tak začíná na Úřadu práce. Další 4 p. b. matek čelí odložené nezaměstnanosti – vstupují sice do zaměstnání, ze kterých ale do jednoho roku odchází do nezaměstnanosti.

Graf 2: Kategorie matek podle způsobu návratu na trh práce

Matky po rodičovské dovolené jsou velmi zranitelnou skupinou na trhu práce

Situace žen na trhu práce je specifická – přerušily kariéru a péče o malé děti je limituje i po návratu na trh práce. To z nich dělá zranitelnou skupinu, které je věnována zvýšená péče (až do 10 let věku dítěte). Matky, které se pokoušejí znovu zapojit do pracovního života, jsou ale jednou z nejvíce zranitelných skupin na trhu práce, jak ukazuje následující porovnání.

Míra nezaměstnanosti matek při návratu je skoro 10x vyšší než u běžné populace, kde (v posledním sledovaném roce 2023) dosahovala jen 2,6%.

Výrazně nižší míru nezaměstnanosti vykazují i ostatní zranitelné skupiny – senioři, mladí do 25 let, nebo osoby se základním vzděláním. U osob starší 55 let dosahovala míra nezaměstnanosti pouze 2 %, tedy více jak 12krát méně. Seniorům je přitom věnována významná pozornost v případě nezaměstnanosti a mají nárok na delší dobu podpory v nezaměstnanosti.

25 % nezaměstnaných matek při návratu na trh práce

2,6 % míra nezaměstnanosti v populaci

2 % nezaměstnaných starších 55 let

9 % mladých nezaměstnaných

13 % nezaměstnaných se základním vzděláním

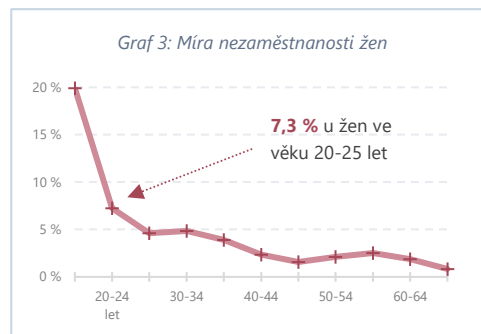

U absolventů, které pro účely tohoto srovnání zjednodušíme na osoby mladší 25 let, míra nezaměstnanosti dosahovala 9 %, což je stále výrazně pod nezaměstnaností matek po rodičovské dovolené. Matky jsou na tom hůř i ve srovnání s osobami se základním vzděláním, jejichž míra nezaměstnanosti dosahovala 13 %.

Nezaměstnanost matek po rodičovské dovolené v porovnání s ženami v různých fázích pracovní kariéry

Neutěšenou situaci matek vracejících se z rodičovské dovolené ilustruje kromě porovnání jejich míry nezaměstnanosti s nezaměstnaností jiných zranitelných skupin i porovnání se ženami v ostatních etapách jejich pracovní kariéry.

Míra nezaměstnanosti českých žen celkově je jedna z nejnižších v EU (3 %). Nejvyšší je u velmi mladých žen (u 15 až 19letých 20 %). U nic jde ale typicky o osoby s nedokončeným základním nebo středoškolským vzděláním. U žen ve věku 20 až 24 let míra nezaměstnanosti klesá na 7,3 %, u 5letých věkových skupin žen nad 25 let nikdy nevystoupí nad 5 % a s rostoucím věkem klesá až ke 2 %. **Míra nezaměstnanosti matek vracejících se po rodičovské dovolené je tedy výrazně vyšší než nezaměstnanost jakékoliv 5leté věkové skupiny žen,** dokonce i těch ve věku 15 až 19 let, což je opět zranitelná skupina.

V nezaměstnanosti setrvávají dlouho

Složitost návratu žen po rodičovské dovolené nespočívá jen ve vysokém riziku ztráty zaměstnání, ale i v délce období potřebného pro nalezení nové práce, případně výše podpory ze strany státu během hledání nového zaměstnání. Data totiž ukazují, že **matkám trvá déle, než si najdou vhodné zaměstnání.**

Matky padající po návratu na trh práce do nezaměstnanosti (okamžitě nebo do 12 měsíců od návratu) tráví v evidenci uchazečů o zaměstnání v průměru 6,9 měsíce. Nadpoloviční většina zůstává v evidenci i po maximální době nároku na podporu v nezaměstnanosti. Minimálně po část doby, kdy hledají zaměstnání, se tedy nemůže spolehnout na podporu v nezaměstnanosti. Déle než rok zůstává v evidenci celých 16 % matek, tj. každá šestá matka.

U nezaměstnaných obecně je pro porovnání průměrná doba strávená v evidenci více jak měsíc nižší (5,6 měsíce v evidenci). Z výše srovnávaných skupin zůstávají delší dobu v evidenci jen lidé starší 55 let (7,9 měsíce, tj. o měsíc déle). Senioři nad 55 let ale mají podle současné legislativy o 6 měsíců delší nárok na podporu v nezaměstnanosti. Dlouho zůstávají v evidenci i lidé s nízkým vzděláním, pro které existuje menší nabídka potenciálních pracovních pozic.

Graf 4: Průměrná doba v evidenci uchazečů o zaměstnání

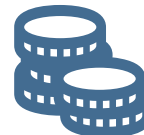

Pobírají nízkou podporu v nezaměstnanosti

Během dlouhé doby nezaměstnanosti pobírají matky po rodičovské dovolené zároveň velmi nízkou podporu v nezaměstnanosti. Jejich průměrný startovací nárok (měsíční podpora v prvních dvou měsících) činil 6 342 Kč. Průměrný nezaměstnaný s podporou v nezaměstnanosti přitom ve stejném období (2019–2023) pobíral 10 808 Kč, tj. o 70 % více. Vyšší o desítky procent byl i startovací nárok osob se základním vzděláním nebo starších 55 let.

Nízký nárok v kombinaci s dlouhou dobou strávenou v evidenci, a to i po uplynutí maximální doby podpory, tak způsobuje, že **průměrná měsíční částka podpory v nezaměstnanosti činila pouhých 3 058 Kč**. To je méně než polovina podpory, kterou v průměru pobírají nezaměstnaní v celé populaci. Zároveň jde o pouhou polovinu částky, kterou měsíčně dostávají lidé starší 55 let a méně než dvě třetiny podpory osob se základním vzděláním.

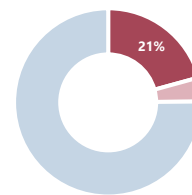
Tato výše podpory je nízká nejen v porovnání s ostatními nezaměstnanými, ale i v porovnání s hranicí chudoby. V roce 2023 hranice chudoby pro domácnost manželů s jedním malým dítětem činila 30 192 Kč měsíčně. Pokud tedy partner průměrné matky po rodičovské dovolené, která spadla do nezaměstnanosti, pobíral méně než 32 tisíc korun hrubého měsíčně, tato domácnost žila v chudobě. Takové mzdy v roce 2023 nedosahovala téměř třetina zaměstnaných mužů (30 %).

Graf 5: Průměrná měsíční výše vyplacené podpory v nezaměstnanosti

2. OKAMŽITÁ NEZAMĚŠTNANOST SE TÝKÁ JEDNÉ Z PĚTI MATEK

Drtivá většina matek, které byly vedeny jako nezaměstnané do 12 měsíců po skončení rodičovské dovolené, neměla zaměstnání už při samotném návratu na trh práce – byly nezaměstnané hned od počátku. **Každá pátá matka (21 %) tak při návratu míří rovnou na Úřad práce registrovat se jako uchazeč o zaměstnání.** Takový způsob návratu na trh práce po rodičovské dovolené ukazuje, že významná část matek reálně nepožívá ochrany pracovního místa při návratu po rodičovské dovolené, nebo je jejich pracovní místo neslučitelné s potřebou sladování práce a péče, případně zaměstnané nebyly a navazují tak na předchozí nezaměstnanost či neaktivitu. Zároveň je ale možné aktivním přístupem Úřadu práce tuto skupinu předem aktivně oslovit a minimalizovat riziko ztráty práce, případně náklady takové ztráty.

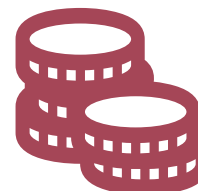

Okamžitý pád do nezaměstnanosti totiž přináší mimo jiné i významné **okamžité finanční dopady** na tyto ženy a jejich domácnosti. Z valné většiny se u nich totiž podpora v nezaměstnanosti vypočítá z průměrné mzdy v ekonomice. Konkrétně v roce 2023 tyto ženy pobíraly podporu v nezaměstnanosti 5 896 Kč měsíčně v prvním a druhém měsíci nezaměstnanosti, 4 717 Kč měsíčně ve třetím a čtvrtém měsíci a 4 324 Kč měsíčně v pátém měsíci. Na toto mj. reagovala flexinovela, která od 1. ledna 2026 zvýší podporu v nezaměstnanosti u osob bez předchozích příjmů, tedy i matek, které ihned po návratu na trh práce spadnou do nezaměstnanosti. Podle nových pravidel by tak podpora v nezaměstnanosti například v roce 2025 v prvním a druhém měsíci nezaměstnanosti nebyla pouze 6 766 Kč měsíčně, ale 18 043 Kč.

Délka a výše podpory v nezaměstnanosti

Okamžitě nezaměstnané matky jsou nezaměstnané relativně dlouho. Matky, které po rodičovské míří rovnou na Úřad práce (jsou okamžitě nezaměstnané), zůstávají v evidenci v průměru 7,3 měsíce. To je déle než běžná populace nebo osoby se základním vzděláním, a méně než u osob starších 55 let. Do tří měsíců si práci najde jen 26 % z nich (oproti 41 % celkem), zhruba 57 % zůstává déle než pět měsíců (běžně 39 %) a dokonce 18 % déle než rok (v populaci 8,6 %).

Tyto matky navíc pobíraly nízkou podporu v nezaměstnanosti – jako startovací výše v prvních dvou měsících měly v průměru nárok na 5 713 měsíčně, tedy asi o 1 200 Kč méně než běžný měsíční rodičovský příspěvek a téměř polovinu podpory běžných nezaměstnaných.

Srovnání se skutečně vyplacenou průměrnou výší podpory vychází ještě hůř, protože matky zůstávaly v evidenci často i po vyčerpání celkového nároku. Měsíčně tak dostali jen 42 % průměrné podpory v populaci a např. 55 % toho, co dostávali lidé se základním vzděláním.

Výše podpory
dosahovala jen
54 %
běžné podpory v
populaci

Hlavním důvodem je to, že u 94 % matek se výše podpory odvíjela od nízkého fiktivního základu. Jednalo se o 15 % z průměrné mzdy v ekonomice v prvních dvou měsících. Na tento problém reaguje novela zákona, která podíl mění na 40 %; další dva měsíce z 12 % na 20 % a zbývající doba z 11 % na 15 %. Díky tomu by mohli rodiče bez předchozích příjmů dostat na celkové podpoře v nezaměstnanosti až dvojnásobek, čímž by mohli zhruba dosáhnout průměrné vyplacené podpory v nezaměstnanosti v populaci.

Charakteristiky nezaměstnaných: nejde o běžné nezaměstnané

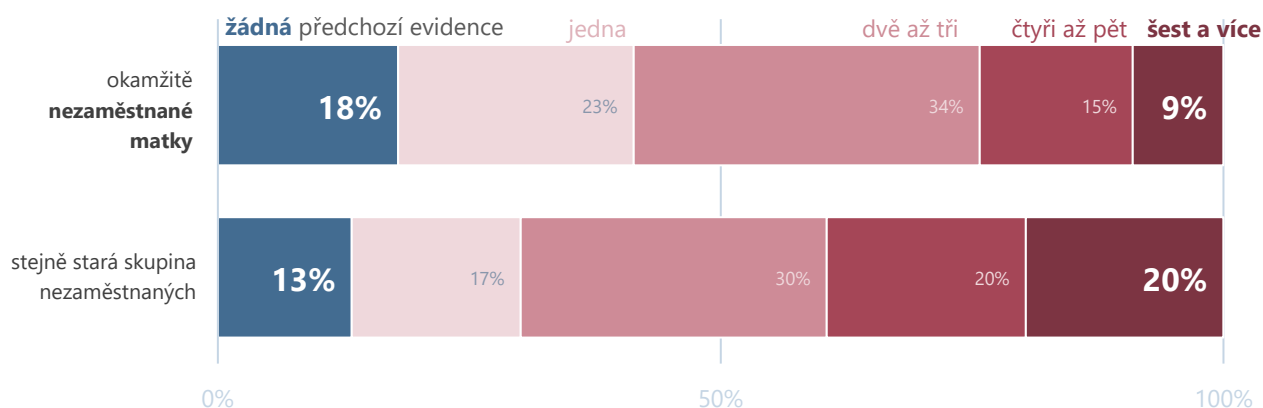
Okamžitá nezaměstnanost se týká mnoha žen, které by za jiných okolností nezaměstnané pravděpodobně nebyly. Jejich nízká zkušenost s nezaměstnaností během dosavadní kariéry i předešlá ekonomická aktivita naznačují, že za jejich vstupem do evidence Úřadu práce nestojí běžná dynamika trhu práce, ale že se jedná o strukturální problém trhu práce, který jim neulehčuje jejich návrat. Nezaměstnanost je v tomto případě často přímým důsledkem rodičovství.

**18 %
 nezaměstnaných
 rodičů předtím
 nikdy nebylo
 nezaměstnaných**

Předchozí zkušenost s nezaměstnaností bývá významným faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost další nezaměstnanosti. Matky, které se po rodičovské vracejí na trh práce přes evidenci na úřadu práce, však takovou zkušenost mají výrazně méně často. Jinými slovy, nezaměstnanost v tomto případě postihuje i ženy, které by za jiných okolností v evidenci pravděpodobně neskončily. Pro ilustraci lze tyto ženy porovnat se stejně starou skupinou nezaměstnaných v roce 2018 a jejich předchozí historií evidence.

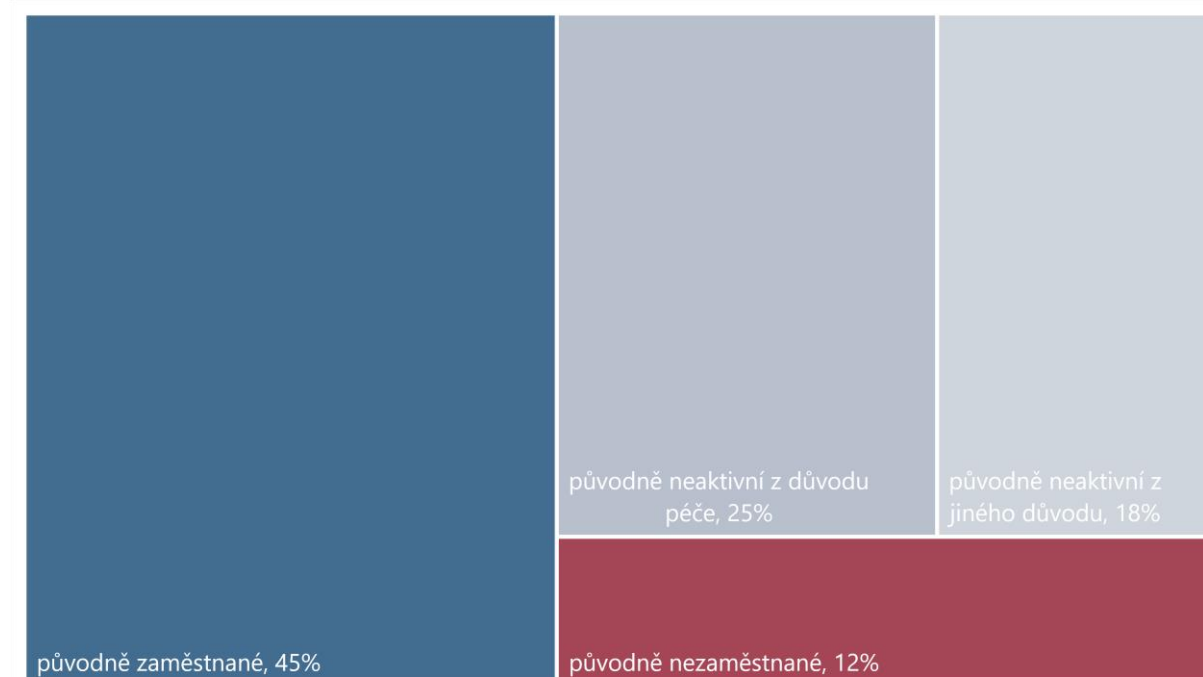
Pro 18 % matek okamžitě po rodičovské jde o první zkušenost s nezaměstnaností, zatímco v kontrolní skupině to platí pouze pro 13 %. Na druhé straně alespoň šest předchozích evidencí mělo 20 % běžně nezaměstnaných ve stejné věkové skupině, zatímco mezi matkami v této situaci to nebylo ani 10 %.

Graf 6: Zkušenosti s nezaměstnaností (počet evidencí před rokem 2018)

O tom, že by při funkčním fungování trhu práce nebyla nezaměstnanost matek při vstupu na trh práce tak vysoká může vypovídat i nezaměstnanost rozlišená podle toho, z jaké ekonomické aktivity odcházely na rodičovskou dovolenou. Následující graf ukazuje, že 45 % z okamžitě nezaměstnaných byly před rodičovstvím zaměstnané. Naopak pouze 12 % z nich byly předtím rovněž nezaměstnané. Zbýlé pak byly neaktivní, z většiny z důvodu péče o dítě. Následující podkapitoly se věnují okamžitě nezaměstnaným právě podle těchto podskupin.

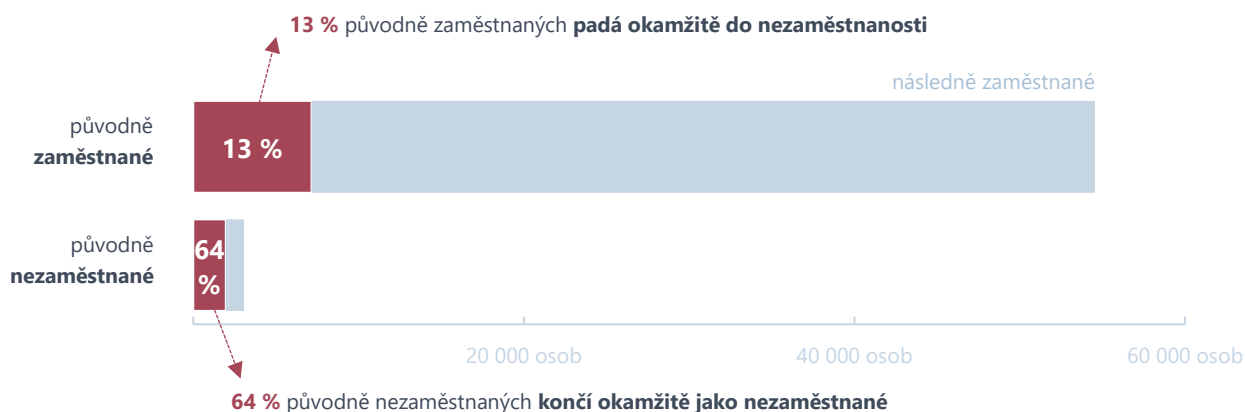
Graf 7: Složení okamžitě nezaměstnaných matek podle jejich původní činnosti

Původně zaměstnané

Největší skupinu mezi okamžitě nezaměstnanými tvoří ty, které před rodičovstvím pracovaly (45 %⁵). To jsou matky, kterým zákon do určité míry chrání jejich pracovní místo (do 3 let dítěte pracovní místo, do konce mateřské dovolené i konkrétní pozici⁶). Zároveň to jsou matky, které přerušily kariéru kvůli péči jen o jedno dítě (před ním totiž pracovaly). Přesto **13 % z původně pracujících se po rodičovské vrací bez práce**. To je ohromné číslo dosahující míry nezaměstnanosti lidí se základním vzděláním.

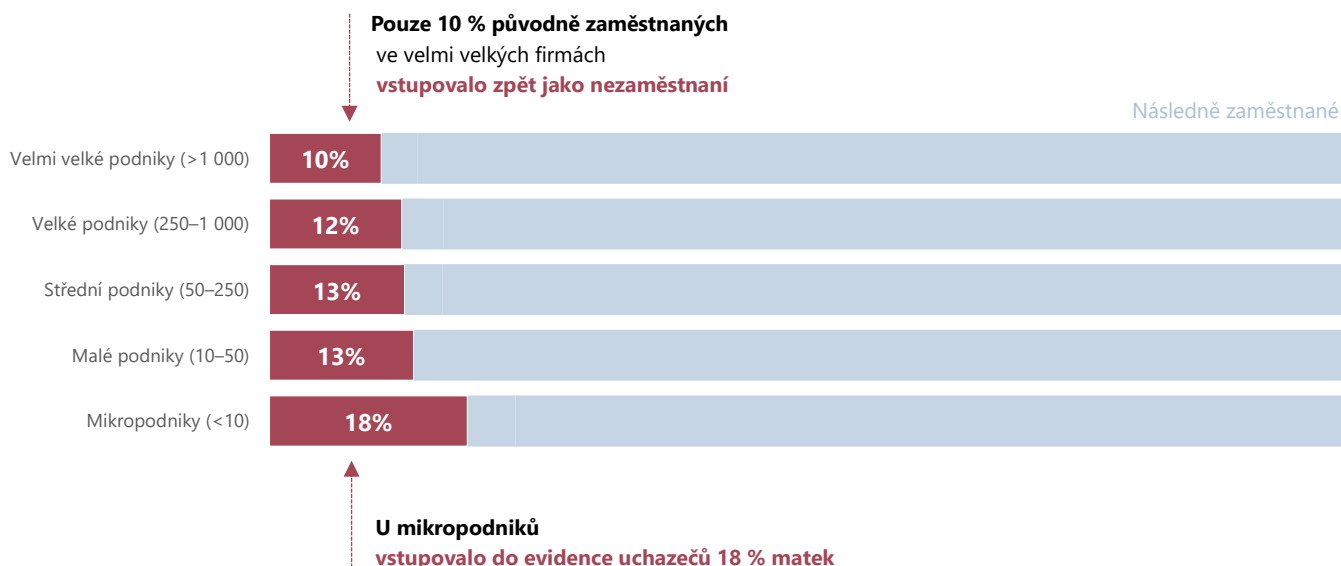
Graf 8: Původní činnost před narozením dítěte ovlivňuje podobu návratu na pracovní

Pozn.: Rozšířený graf o odloženou nezaměstnanost je v příloze.

Většímu riziku nezaměstnanosti čelí matky původně zaměstnané v mikropodnicích. Ty mají omezené kapacity přizpůsobit se absenci zaměstnance a často nemají zázemí pro přizpůsobení se potřebám rodičů. Zato větší firmy mívají aktivnější personální agendu, více možností, jak umožnit sladování i větší výběr pracovních pozic.

Graf 9: Riziko nezaměstnanosti u původně zaměstnaných matek podle velikosti původního zaměstnavatele

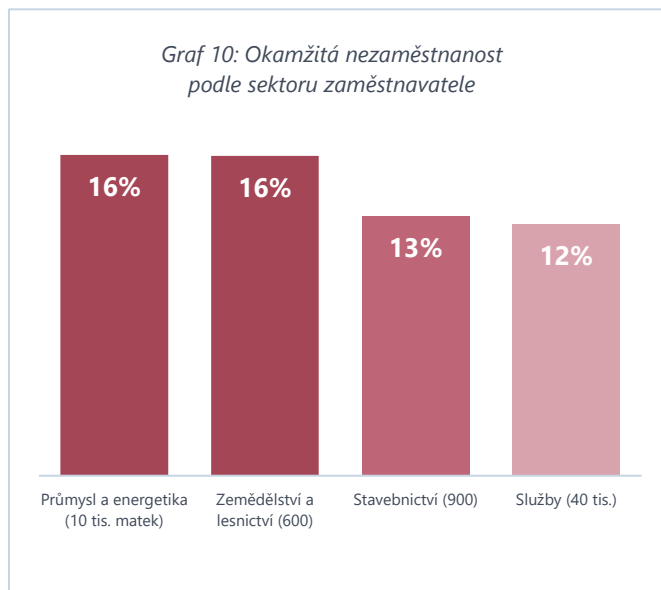

Pozn.: Rozšířený graf o odloženou nezaměstnanost je v příloze.

⁵ Z obou typů nezaměstnanosti – okamžité a odložené (diskutované v další kapitole) – tvoří původně nezaměstnané dokonce 48 % osob.

⁶ Flexinovela prodlužuje tuto ochranu na 2 roky.

Graf 10: Okamžitá nezaměstnanost podle sektoru zaměstnavatele

Ženy, které byly před odchodem na rodičovskou dovolenou zaměstnány **v zemědělství nebo v průmyslu, čelí po návratu na trh práce vyššímu riziku okamžité nezaměstnanosti než ženy původně pracující ve službách**. Zatímco ve službách je podíl okamžitě nezaměstnaných matek kolem 12 %, v zemědělství a v průmyslu dosahuje až 16 %. Tento rozdíl lze vysvětlit nižší flexibilitou pracovních podmínek v zemědělských a průmyslových odvětvích – méně časté jsou zde částečné úvazky, flexibilní rozvržení pracovní doby nebo možnost práce z domova. To může návrat matek s malými dětmi výrazně komplikovat. Častěji v těchto sektorech nalezneme i směnný provoz, který je obtížně slučitelný s péčí o dítě. Ve službách je naopak širší spektrum pozic s větší možností přizpůsobení pracovního režimu aktuálním rodinným potřebám.

Znevýhodnění matek vracejících se po rodičovské dovolené podtrhuje i fakt, že je **jejich okamžitá nezaměstnanost více ovlivněna jejich rodičovským statusem než specifiky místního trhu práce** – čelí tedy podobným bariérám napříč republikou. Oproti tomu celková nezaměstnanost v populaci více odráží rozdíly mezi okresy, například v dostupnosti pracovních míst nebo v místní ekonomické situaci. Čísla to potvrzují: rozdíly mezi okresy jsou u matek zhruba o třetinu menší než u celé populace (variační koeficient vyjadřující variabilitu mezi okresy je 24 % u matek oproti 36 % u všech nezaměstnaných).

To potvrzuje i bližší pohled na okresy, ve kterých je nadprůměrná nezaměstnanost v populaci a mezi matkami. V okresech s nadprůměrným podílem nezaměstnaných je celková nezaměstnanost v průměru o 35 % vyšší než celorepublikový průměr – lidé tam čelí o třetinu vyšší nezaměstnanosti. V okresech s nadprůměrným podílem nezaměstnaných matek je toto znevýhodnění menší – jejich nezaměstnanost převyšuje průměr jen o 26 %. To naznačuje, že matky nejsou na trhu práce znevýhodňované regionálně tak výrazně a jejich vysoká nezaměstnanost je plošná v celé zemi.

Původně nezaměstnané

Intuitivně lze očekávat, že nezaměstnanost po rodičovské více hrozí ženám, které na ni z nezaměstnanosti odcházely – podobně jako více hrozí nezaměstnanost lidem s předchozí zkušeností s evidencí. U matek, které odcházely na rodičovskou dovolenou z evidence Úřadu práce, platí, že se do ní **s 64% pravděpodobností po jejím skončení znovu vrátí** (viz graf 8).

Ačkoli **tyto ženy tvoří jen 12 % všech okamžitě nezaměstnaných matek**, jde o skupinu, které by se měl Úřad práce systematicky věnovat. Již v průběhu rodičovské je zřejmé, že byly předtím v evidenci úřadu, žádaly zde o rodičovský příspěvek, a přitom se dvě ze tří takových žen následně na úřad vrátí jako nezaměstnané s dlouhou předpokládanou dobou strávenou v evidenci.

Tyto matky, které se z původní nezaměstnanosti vracejí zpět do nezaměstnanosti, zůstávají v evidenci Úřadu práce v průměru 7,9 měsíce. Délkou evidence se přibližují situaci osob 55+, kterým přitom náleží delší nárok na podporu v nezaměstnanosti. Zároveň je to déle, než kolik trvala jejich nezaměstnanost před porodem – ta trvala kratší dobu, než je běžné v populaci, nicméně se liší její ukončení – matky nenašly zaměstnání, ale odešly na mateřskou a rodičovskou dovolenou. Z určitého úhlu pohledu tak jde o **přerušenou nezaměstnanost, která tak v průměru trvá přes 13 měsíců**.

Celkových 7,9 měsíce je způsobeno vysokým počtem dlouhodobě nezaměstnaných. Celkem 61 % z nich zůstává bez práce déle než pět měsíců a **každá pátá (21 %) déle než rok**. Navíc dostávají v průměru ještě nižší podporu než před porodem – v prvních dvou měsících necelých 5 500 Kč měsíčně a průměrně za měsíc jen 2 460 Kč.

Okamžitě nezaměstnané matky přicházející ze zaměstnání a z nezaměstnanosti mají jeden významný společný rys: na trh práce se vrací později. Mnohé tak zůstávají mimo trh práce až do nejzazší možnosti vyčerpání rodičovského příspěvku, což zvyšuje jejich riziko nezaměstnanosti a zároveň snižuje reálnou hodnotu rodičovského příspěvku, jehož fixní částka klesá na hodnotě s postupem času.

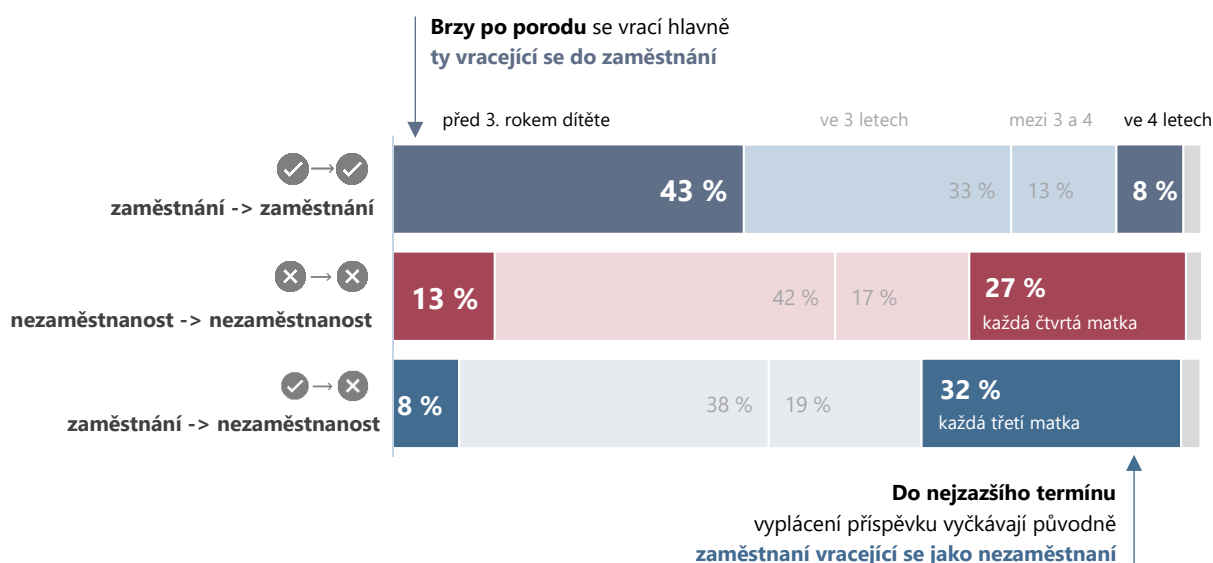
Každá čtvrtá původně nezaměstnaná matka se na Úřad práce vrací až ve čtyřech letech dítěte. Pozdější návrat je velmi pravděpodobně způsobený horšími vyhlídkami – návrat na trh práce totiž takovým ženám nepřináší pracovní příjmy, ale, jak jsme již ukázali, dokonce další propad příjmů způsobený nízkou podporou v nezaměstnanosti.

Pozdější návrat sledujeme dokonce i u těch, které původně zaměstnané byly, ale na trh práce vstupují jako nezaměstnané. V tomto případě může být nezaměstnanost až důsledkem pozdního návratu, nikoli příčinou. To odpovídá zákonné ochraně pracovního poměru do 3 let věku dítěte, po jejímž plynutí rodič musí častěji hledat nové zaměstnání.

Pro srovnání, 90 % původně zaměstnaných vracejících se do zaměstnání se vrací před 4. rokem dítěte.

Návrat ve 4 letech
 dítěte a později
 znamená
nezaměstnanost
s téměř 1/3
pravděpodobností

Graf 11: Věk dítěte při návratu matky na trh práce

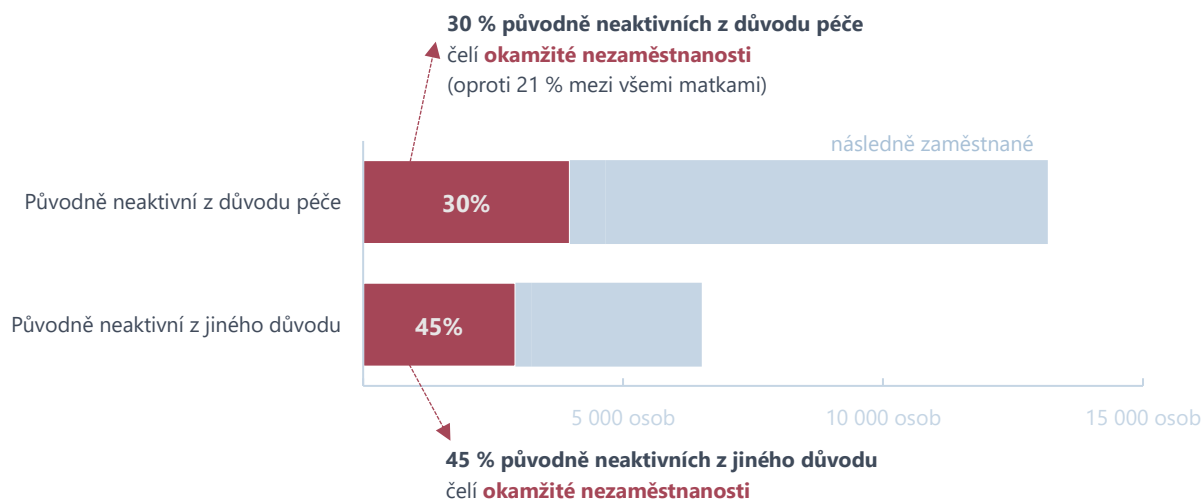
Původně neaktivní

Kromě původně zaměstnaných a nezaměstnaných byly některé námi sledované matky před rodičovstvím ekonomicky neaktivní. Takových bylo 42 % okamžitě nezaměstnaných⁷, tedy jen o něco méně než původně zaměstnaných. Více než polovina z nich (58 %) byla neaktivní z důvodu péče o předchozí dítě – porodu předcházelo čerpání předchozího rodičovského příspěvku. Menší část z nich pak byla neaktivní z jiného důvodu, který nedokážeme z dostupných informací přesně identifikovat. Kromě studujících se do také skupiny mohou řadit např. osoby s nízkou pracovní intenzitou.

Nezaměstnanost po návratu na trh práce častěji hrozí těm matkám, které před porodem byly neaktivní z jiných než rodičovských důvodů – nezaměstnaná do roka od vstupu na trh práce byla polovina z nich. Ať už za neaktivitou stojí studium nebo nízká pracovní intenzita, jedná se o významné faktory nezaměstnanosti i u běžné populace.

V případě matek neaktivních kvůli péči o předchozí dítě je riziko o něco nižší, ale stále významné: 30 % z nich se po návratu ocitá okamžitě v nezaměstnanosti (dalších 5 % do 12 měsíců). To potvrzuje očekávání, **že delší přerušení pracovní aktivity ztěžuje opětovný vstup na trh práce.**

Graf 12: Riziko okamžité nezaměstnanost původně neaktivních matek

Pozn.: Rozšířený graf o odloženou nezaměstnanost je v příloze.

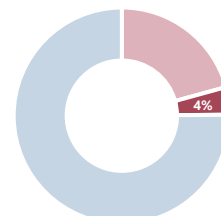
⁷ Z celkového počtu námi analyzovaných matek jich byla čtvrtina – většina byla původně zaměstnaná (71 %) a další 4 % byly původně nezaměstnané. Z celkového počtu původně neaktivních byly 2/3 neaktivní z důvodu čerpání rodičovského příspěvku na předchozí dítě. Zbývá třetina neaktivních před porodem (tj. cca 8 % námi sledovaných matek) mezi začátkem roku 2017 a datem narození dítěte nebyla ani nezaměstnaná ani neměla záznam o pracovním úvazku s dostatečnou rozhodnou částkou.

3. OPOŽDĚNÁ NEZAMĚŠTNANOST (NESTABILITA ZAMĚŠTNÁNÍ)

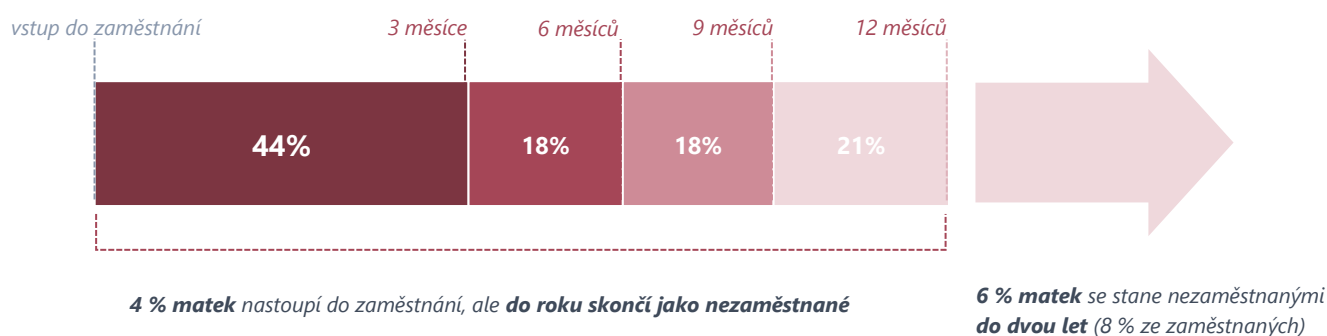
Největší část matek vstupuje rovnou do zaměstnání. Návrat na trh práce po několikaleté přestávce ale představuje výzvu i při návratu do zaměstnání, zejména v otázce potřeb spojených se sladěním pracovního a rodinného života. Úspěšný návrat často předpokládá existenci vhodného pracovního místa – takového, které umožňuje flexibilitu či jinou formu přizpůsobení rodinným potřebám. Pokud zaměstnání v tomto smyslu nevyhovuje potřebám matky nebo naopak zaměstnavateli, může matka po krátké době zaměstnání pracovní místo opustit a ocitnout se v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Vedle přímé, tzv. okamžité nezaměstnanosti po skončení rodičovské dovolené, proto identifikujeme i opožděnou nezaměstnanost. Ta vzniká s odstupem – po prvotním návratu do zaměstnání – a může být způsobena nevhodnými pracovními podmínkami, nesouladem mezi pracovním a rodinným režimem, nedostatečnou podporou zaměstnavatele při reintegraci rodičů na trh práce nebo prostě změnou preferencí.

Za opožděnou nezaměstnanost považujeme ty případy, kdy se v nezaměstnanosti matka objevila do jednoho roku od návratu do zaměstnání. Takových jsou 4 % všech matek (přes 5 % matek vracejících se jako zaměstnané). Většina z nich práci ztratí dokonce do půl roku od nástupu (viz graf).

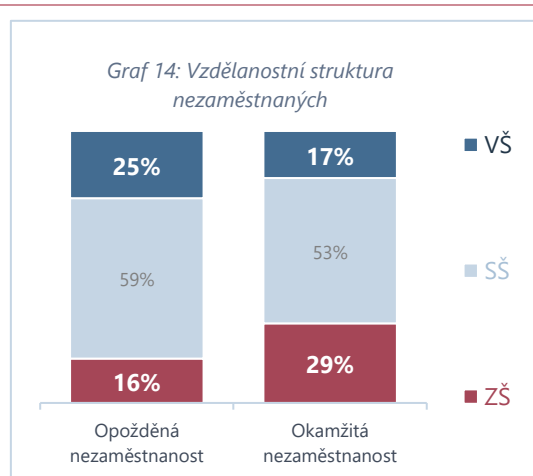
Graf 13: Opožděná nezaměstnanost dle doby od vstupu na trh práce

Porovnání s okamžitě nezaměstnanými

Opožděně nezaměstnané matky se v mnohém odlišují od těch, které vstupují přes Úřad práce okamžitě. Opožděně nezaměstnané byly ze dvou třetin před porodem zaměstnané. Míra jejich nezaměstnanosti byla oproti té okamžitě nezaměstnaných pouze třetinová (7 % oproti 22 %).

Opožděně nezaměstnané jsou v průměru až o 4 roky starší než ty nezaměstnané rovnou po rodičovské. **Opožděná nezaměstnanost se častěji objevuje u vzdělanějších** – 24 % má vysokou školu a jen 16 % základní vzdělání. Okamžitá nezaměstnanost se naopak častěji týká méně vzdělaných matek – 32 % má pouze základní vzdělání a jen 16 % vysokoškolské. Tyto rozdíly naznačují, že za typem nezaměstnanosti stojí odlišné příčiny i životní situace.

Opožděná nezaměstnanost je v průměru kratší, než pokud matka vstupuje rovnou do nezaměstnanosti (5,1 měsíce oproti 7,3 měsícům). Ze 42 % si takové matky najdou zaměstnání do 3 měsíců, tři z pěti těchto matek v evidenci stráví méně než 5 měsíců. To lze interpretovat tak, že již mají představu o podobě takové práce a možnostech sladování. Dlouhodobá nezaměstnanost hrozí 8 % z nich, kdežto u okamžitě nezaměstnaných 18 %.

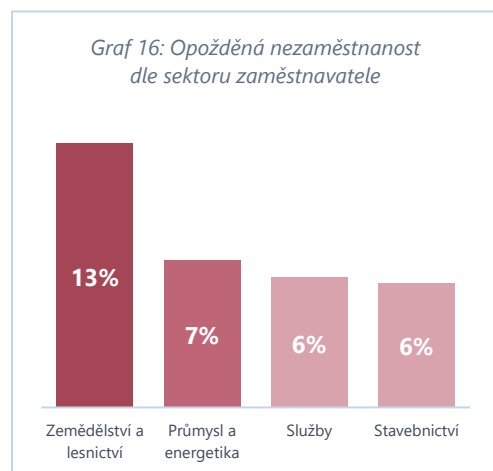
Výhodou matek, které se do nezaměstnanosti dostanou až s odstupem, je vyšší podpora v nezaměstnanosti – v průměru více než dvojnásobná oproti těm, které skončí bez práce hned po rodičovské. Je to proto, že pouze čtvrtině z nich se výše podpory počítá z nízkého fiktivního základu. U většiny už hraje roli předchozí příjem ze zaměstnání – pozornost si jistě zaslouží fakt, že **více než 60 % z takových dostalo výpověď – neodcházely tedy z práce dobrovolně, ale z rozhodnutí zaměstnavatele.**

Porovnání se stabilně zaměstnanými

Nakonec se můžeme podívat na stranu zaměstnavatelů a zajímat se o to, u jakých typů zaměstnavatelů je odložená nezaměstnanost větším rizikem.

Zřejmým faktorem je velikost zaměstnavatele. **Čím menší zaměstnavatel co do počtu zaměstnanců, tím méně stabilní zaměstnanost** – jinými slovy, čím většího zaměstnavatele měla matka při vstupu do zaměstnání, tím spíše jí dokázal vytvořit podmínky pro sladování a tím spíše tam matka zůstala.

Sektorově pak zhruba dvojnásobný podíl ohrožených opožděnou nezaměstnaností najdeme v zemědělství (13 %) oproti službám, průmyslu a stavebnictví (6-7 %). Důvodem může být náročnost či nízká flexibilita těchto prací, která nemusí být předem tak zřejmá, jako v případě směnného provozu v průmyslových podnicích. Z regionálního hlediska v nestabilitě nejsou velké rozdíly.

Ve větší míře se nestabilita týká soukromého sektoru (2,2 %) oproti veřejnému (1,3 %). V tomto případě však vycházíme z výběrového šetření, které nadrepreszentovává velké podniky, které jsou stabilnější, a tak i průměrné odhady nestability jsou nižší. Lze tak usuzovat pouze o rozdílech mezi sférami, nikoli o velikosti tohoto problému.

ZÁVĚR

Tato studie upozorňuje na často přehlížený problém matek při návratu na trh práce: každá čtvrtá matka se ocitá v nezaměstnanosti – buď bezprostředně po návratu, nebo do jednoho roku. Díky propojení dat státní správy o zaměstnání, evidenci uchazečů o práci a pobírání rodičovského příspěvku jsme mohli zmapovat návraty matek optikou zaměstnanosti, resp. pádu do nezaměstnanosti.

V kontextu nízké míry nezaměstnanosti v Česku a ve srovnání s jinými zranitelnými skupinami je míra nezaměstnanosti 25 % alarmující. Přitom matky v období před porodem nejsou typičtí uchazeči o práci – tato forma nezaměstnanosti zasahuje i matky, které by za běžných okolností zaměstnání neztratily.

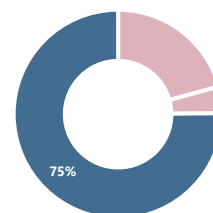
Již schválená flexinovela přináší některá opatření, která mohou situaci zlepšit – například zvýšení podpory v nezaměstnanosti osob bez předchozích příjmů, tedy i matek po rodičovské dovolené, možnost vykonávat stejnou činnost u stejného zaměstnavatele během rodičovské na dohodu. Důležité jsou i prodloužení garance návratu na původní pozici při dřívějším návratu (do 2 let věku dítěte) nebo sleva na pojistném pro zkrácené úvazky.

Přesto zůstává řada oblastí, kde je prostor pro další změny. Je třeba důsledně, proaktivně a dopředu systematicky podporovat ze strany Úřadu práce matky malých dětí. Data ukazují, že právě matky nejmenších dětí jsou po návratu do zaměstnání vystaveny výrazně vyššímu riziku ztráty zaměstnání než jejich jiné skupiny obyvatel. Úřad práce by měl cíleně identifikovat rizikové matky ještě před návratem na trh práce a nabídnout jim včasnou pomoc – například poradenské služby nebo vhodné rekvalifikace. Zvláštní pozornost si zaslouží ty matky, které odcházely z trhu práce jako nezaměstnané, protože u nich je 65% pravděpodobnost, že se do nezaměstnanosti opět vrátí. Úřad práce s takovými matkami je v kontaktu díky administraci rodičovského příspěvku. Ať už původní evidence nebo rychlost jeho čerpání se pak nabízí jako vhodný identifikační prvek pro zvýšenou péči a proaktivní přístup ještě před návratem do nezaměstnanosti.

V návaznosti na zvýšení podpory je na místě zmínit i otázku její délky. U matek, které se ocitnou v nezaměstnanosti hned po návratu, trvá tato situace v průměru 7,3 měsíce – což výrazně převyšuje běžnou délku nezaměstnanosti u jiných zranitelných skupin, a to i přes nízkou výši podpory.

Zbylých 75 % žen, které se vrátily na trh práce, se pak vrátilo do stabilního zaměstnání, rozumějme vstoupilo do zaměstnání a v zaměstnanosti vydrželo alespoň rok bez registrace na Úřadu práce. Nemalá část z nich ale měnila zaměstnavatele, snižovala si pracovní úvazek a nůžky mezi jejich mzdami a mzdami mužů se rozevřely. Podrobně se těmto ženám budeme věnovat v připravované návazné analýze, která se bude zaměřovat právě na ně a na změny zaměstnání ve smyslu změny zaměstnavatele, pracovního úvazku nebo mzdy.

PŘÍLOHA: METODOLOGIE

Co zkoumáme?

Analyzujeme vstup matek na trh práce během nebo po čerpání rodičovského příspěvku. Zajímá nás, nezaměstnanost matek při vstupu na trh práce, popř. odložená nezaměstnanost způsobená nestabilním zaměstnáním při návratu. Neřešíme tedy příjmy, výše úvazků ani pracovní podmínky v zaměstnání, kterým se bude věnovat návazná analýza.

Koho zkoumáme?

Zaměřujeme se na matky dětí narozených v roce 2018. Tento ročník nám umožňuje sledovat širší kontext a dostatečně dlouhé období pro analýzu návratu na trh práce jak z pohledu jejich udržitelnosti, tak i v souvislosti s jejich předchozí ekonomickou aktivitou.

Matkami rozumíme všechny osoby, které nepřetržitě čerpaly rodičovský příspěvek. Tímto pojmem tak zjednodušeně popisujeme i malé procento otců či jiných pečujících osob čerpajících na dané dítě rodičovský příspěvek. Do analýzy zahrnujeme pouze ty, kteří příspěvek čerpali bez střídání – střídajících se bylo jen minimum a jejich stabilní vstup na trh práce by byl obtížně identifikovatelný.

Datové zdroje

Kariérní změny těchto matek můžeme poprvé analyzovat jen díky propojení individuálních dat státní správy:

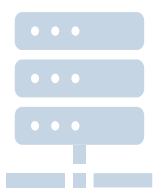
- Čerpání rodičovského příspěvku v roce 2018
- Evidenční listy důchodového pojištění ČSSZ (roky 2017–2023)
- Evidence uchazečů o zaměstnání Úřadu práce (roky 2017–2023)

Kategorizace a definice

Za **vstup či návrat na trh práce** považujeme první činnost po porodu, po které následuje alespoň 12 měsíců souvislé ekonomické aktivity (zaměstnání, nezaměstnanost nebo samostatná výdělečná činnost). Na základě takto identifikovaného vstupu na trh práce identifikujeme tyto kategorie:

- *Okamžitou nezaměstnanost* – vstup na trh práce začíná v evidenci uchazečů o zaměstnání
- *Odloženou nezaměstnanost* – vstup na trh práce začíná zaměstnáním, ale do roka od vstupu se ocitá v evidenci uchazečů o zaměstnání
- *Stabilní zaměstnání* – vstup na trh práce začíná zaměstnáním, po kterém následuje alespoň 12 měsíců zaměstnanosti

Kromě nich identifikujeme i další kategorie, se kterými však nepracujeme. Jde o:

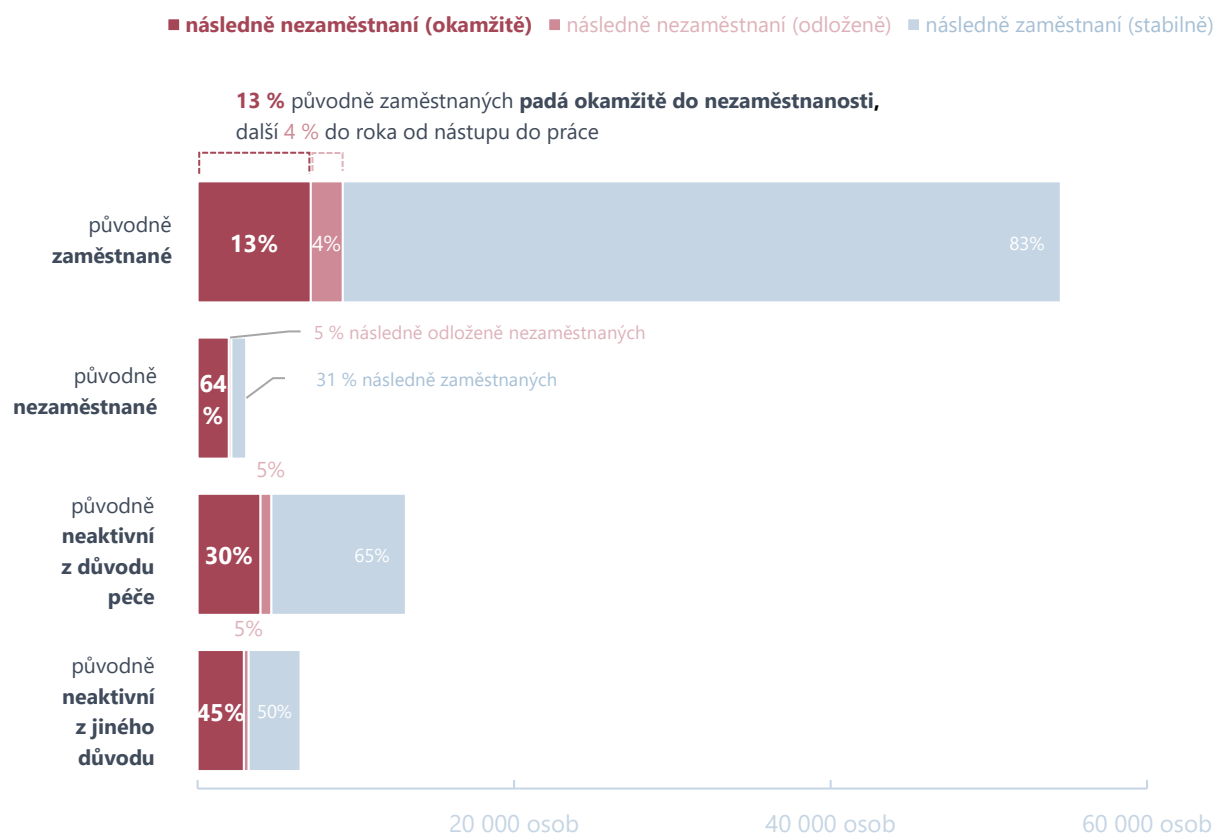
- osoby s převažující samostatnou výdělečnou činností, které pro malý počet a obtížnější interpretovatelnost údajů o daných činnostech v analýze nesledujeme,
- ekonomicky neaktivní rodiče, kteří buď na péči navazovali dalším dítětem nebo byli neaktivní z jiného důvodu – takové rodiče dále nezkoumáme.
- Analýza se tak celkem opírá o 77 296 rodičů.

Pro účely popisu předchozí ekonomické činnosti sledovaných matek identifikujeme **poslední ekonomickou činnost** před narozením dítěte. Sem patří:

- zaměstnání s délkou alespoň 3 měsíce,
- evidence uchazečů o zaměstnání,
- osoby bez záznamů v těchto kategoriích, které označujeme jako neaktivní buď z důvodu předcházejícího čerpání rodičovského příspěvku na jiné dítě (to jsou případy, kdy byla důvodem neaktivity péče o předchozí dítě), nebo z jiného důvodu, kam může spadat např. studium, nízká pracovní intenzita apod.

PŘÍLOHA: ROZŠÍŘENÉ GRAFY

Rozšířený graf nezaměstnanosti v závislosti na předchozí ekonomické aktivitě

Rozšířený graf nezaměstnanosti u původně zaměstnaných matek podle velikosti původního zaměstnavatele

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

Tato analýza byla vytvořena v rámci projektu Mikrosimulační modely trhu práce, reg. č. CZ.03.01.04/00/22_002/0003771, spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu plus prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus a státního rozpočtu České republiky.

Zpracoval Odbor politiky zaměstnanosti a Oddělení analýz trhu práce MPSV ČR.

Autoři: Jan Bittner, Jiří Šatava, Klaudia Teichman

Více na www.mpsv.cz/web/cz/analyzy-trhu-prace.

Tato analýza nevyjadřuje názory Ministerstva práce a sociálních věcí ČR jako celku.

Květen 2025

ODB. POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI
ODD. ANALÝZ TRHU PRÁCE